

Mateja efekts Eiropas pētniecības telpā

Publicēts: 30.10.2017.

[Projektu aktualitātes](#)

2017. gada 16. novembrī Tallinā notiks starptautisks seminārs “Jauni risinājumi

izcilības izplatīšanai un līdzdalības paplašināšanai pētniecības un inovāciju programmās”. Seminārā tiks prezentēti arī projekta “Baltijas zinātnes tīkls” ietvaros veiktie pētījumi par līdzdalības paplašināšanu Eiropas Pētniecības telpā.

2020. gads ar tam izvirzītajiem ambiciozajiem mērķiem tuvojas ļoti ātri, tāpēc lielai daļai jauno Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu priekšā nopietns darbs, lai sasniegtu pieredzes bagātāko ES dalībvalstu līmeni un kļūtu par līdzvērtīgiem partneriem Eiropas Pētniecības telpā (EPT).

Viens veids, kā risināt konverģences izaicinājumus, kas saistīts ar balansētāku sniegumu un pētniecisko pienesumu makroreģionālā līmenī, ir dibināt ciešāku sadarbību un vienotu pieeju šiem izaicinājumiem. INTERREG Baltijas jūras reģiona programmas daļēji finansētais projekts “Baltijas zinātnes tīkls” (BZT) piedāvā analīzi un rekomendācijas par līdzdalības paplašināšanu Eiropas Pētniecības telpā.

Pētījuma “Sadarbība pētniecībā Baltijas jūras reģionā: esošās partnerības, šķēršļi un turpmākās iespējas” mērķis ir definēt barjeras, kas kavē jauno ES dalībvalstu (ES13) līdzdalības paplašināšanu ES ietvarprogrammās (IP). Pētījums ir daļa no BZT projekta partneru centieniem radīt ilgtspējīgu, kopīgu Baltijas zinātnes tīklu, kas piedāvātu reālus risinājumus konverģences izaicinājuma risināšanai makroreģionālā līmenī.

Kopš pagājušā gadsimta 90-to gadu sākuma EPT ir pakāpeniski atvērusi robežas un piedāvājusi mērķtiecīgas iniciatīvas pētniekiem no postsociālistiskajām valstīm Centrālajā un Austrumu Eiropā, lai veicinātu to pievienošanos kopīgiem pētniecības un inovāciju projektiem un EPT kopumā. Tomēr ES-13 valstu, it īpaši Latvijas, Lietuvas un Polijas, dalība IP joprojām ir pieticīga. Precīzāk, ES13 valstis ir saņēmušas mazāk nekā 5% no IP6, IP7 un “Apvārtnis 2020” budžeta. Faktiski visas ES13 valstis ir kopīgi spējušas izcīnīt mazāk finansējuma no IP7 nekā top-5 organizācijas no ES15 valstīm. Turklāt, pretstatā sākotnējam prognozēm, ES13 valstīm (izņemot Igauniju) pie esošās sinerģijas starp nacionālo un ES politiku neizdodas samazināt kopējo attīstības plaisu starp abām valstu grupām.

Trīs galvenie šķēršļi relatīvi zemajai Latvijas, Lietuvas un Polijas dalībai IP7, ko definējuši pētnieki, ir mazs projektu pieteikumu skaits un to kvalitāte, vāja iesaiste ES sadarbības tīklos, kā arī relatīvi zems finansējums atalgojumam, ko saņem šo valstu projektu partneri salīdzinājumā ar partneriem no ES15 valstīm.

Šos BZT projekta pētījuma rezultātus var skatīt kontekstā ar Roberta K. Mertona aprakstīto socioloģijas konceptu – Mateja efektu - prizmu, kura pamatā ir fakts, ka bagātie kļūst bagātāki un nabagie nabagāki.

Zinātniskās izcilības kontekstā to var interpretēt šādi: tie ekselences centri, kas agrīni guva panākumus PGI programmās, kurās ir

augsta konkurence, ieguva kumulatīvo priekšrocību (zināšanas, finansējumu, talantīgus cilvēkus, reputāciju utt.) arī turpmāku panākumu nodrošināšanai. Šī priekšrocība ir bijusi tik izteikta, ka radusies milzīga plaisa starp "līderiem" un "sekotājiem". Šis fenomens var izskaidrot lielo finansējuma koncentrāciju vienuviet, proti, top-500 organizācijas no IP7 atspoguļo tikai 1,7% no visiem programmas dalībniekiem, taču tās ir saņēmušas 60% no kopējā programmai pieejamā finansējuma.

Šis pētījums ir būtisks un varētu būt interesants ikvienam, kas iesaistīts EPT. Pētījums piedāvā niansētu ieskatu par šķēršļiem un izaicinājumiem līdzdalības paplašināšanas ieviešanā. Nobeigumā pētījuma izstrādātāji secina, ka ir nepieciešama policentriska pieeja, lai nodibinātu pietiekami daudz ekselences centru, lai nodrošinātu līdzsvarotu pētniecības ekselences izaugsmi Baltijas un Eiropas pētniecības telpā.

Pētījuma "Sadarbība pētniecībā Baltijas jūras reģionā: esošās partnerības, šķēršļi un turpmākās iespējas" izstrādi koordinēja Izglītības un zinātnes ministrija un to izpildīja Visionary Analytics eksperti sadarbībā ar Ventpils Augsto Tehnoloģiju parka ekspertiem. Projekta ietvaros publikācijai seko nākamais pētījums - "Dalība EPT un Baltijas jūras PGI iniciatīvās un aktivitātēs: analīze un politikas priekšlikumi spēcīgu un viduvēju novatoru lielākai dalībai". Tā izpildi koordinē Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrija. Tas piedāvās priekšlikumus, kā pārvarēt šķēršļus un izaicinājumus, kas jau uzskaitīti šajā pētījumā.

Kopsavilkums latviešu un angļu valodā pieejams [šeit](#).

Vairāk par projektu var lasīt oficiālajā [mājaslapā](#).

Pieteikties starptautiskajam semināram "Jauni risinājumi izcilības izplatīšanai un līdzdalības paplašināšanai pētniecības un inovāciju programmās" var līdz 31.oktobrim [šeit](#).

<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/mateja-efekts-eiropas-petniecibas-telpa>